या पुत्री सैव पिण्डप्रदा भवेत् । तस्य पिण्डान् दशैवै-
तानेकाहेनैव निर्वपेत्" इति ऋष्यशृङ्गवचनात् "गोत्र-
ऋक्थानुगः पिण्डः" इति मनुवचनेन दत्ताद्यपेक्षया
तस्याबलवत्वात् । कन्याभावे यथाक्रमं वा दत्तादत्ता-
दौहित्राः "दत्तानां चाप्यदत्तानां कन्यानां कुरुते पिता ।
चतुर्थेऽहनि नास्तेषां कुर्वीरन् सुसमाहिताः' इति
ब्रह्मपुराणवचनात् । ननु "दुहिता पुत्रवत् कुर्य्यान्मा-
तापित्रोश्च संस्कृता । अशौचमुदकं पिण्डमेकोद्दिष्टं
सदा तयोः" इति शङ्खवचनात् पुत्रानन्तरमेव दुहित्रधि-
कारश्रुतेः इति चेन्न पत्न्याः प्रथमं धनाधिकारश्रुतेः
यथा याज्ञवल्क्यः । "पत्नी दुहितरश्चैव पितरौ
भ्रातरस्तथा । तत्सुतोगोत्रजोबन्धुः शिष्य सुब्रह्म-
चारिणः । एषामभावे पूर्वेषां धनभागुत्तरोत्तरः" इति ।
तथा "मातामहानां दौहित्राः कुर्वन्त्यहनि चापरे" ।
इति ब्रह्मपुराणात् । "पौत्रदौहित्रयोर्लोके न विशेषो-
ऽस्ति धर्म्मतः । तयोर्हि माता पितरौ संभूतौ तस्य
देहतः" । इति मनुवचनेन 'पौत्रदौहित्रसंयुक्ता ये तथा
चिरजीविनः । प्रियङ्कराश्च बालानां ते नराः स्वर्गगा-
मिनः" इति विष्णुधर्म्मोत्तरेण पौत्रतुल्यताभिधानाच्च ।
तेन यथा पुत्राभावे पौत्रस्तथादुहित्रभावे दौहित्रः । न
च दत्तकन्यादौहित्राभ्यां प्राक्सगोत्रत्वात् सोदराधिकार
इति वाच्यम् गोत्रबलापेक्षया पिण्डदानादेर्धनसाध्य-
त्वात् ऋक्थग्राहिणोर्दुहितृदौहित्रयोर्बलवत्त्वात् । अत
एव दुहितृधनाधिकारे तद्धनेन मृतोपकारकरणं हेतु-
रित्याहापस्तम्बः । "अन्तेवास्यार्थांस्तदर्थेषु धर्म्मकृत्येषु
प्रयोजयेत् दुहिता वेति" तदर्थेषु मासिकादिना तद्भोगार्थं
धर्मकृत्येष्वदृष्टार्थमिति । "गोत्रऋक्थानुगः पिण्डः"
इति मनूक्तेः । "अनंशौ क्लीवपतितौ जात्यन्धबधिरौ
तथा ; उन्मत्तजड़मूकाश्च ये च केचिन्निरिन्द्रियाः" । इति
मनूक्तानां "पितृद्विट्पतितः षण्डोयश्च स्यादौपपातिकः ।
औरसाअपि नैतेऽंशं लभेरन् क्षेत्रजाः कुतः" इति
नारोदोक्तानाञ्च भागानधिकारिणां पिण्डदानानधि-
कारः । जात्यन्धबधिरौ जन्मप्रभृतिअन्धबधिरौ निरिन्द्रियाः
पङ्ग्वादयः श्रौतस्मार्त्तकर्म्मानधिकारिणोऽपि गृह्यन्ते
इति रत्नाकरः । तथाच वृद्धशातातपः । "चाण्डालं
पतितं व्यङ्गमुन्मत्तं शवहारकम् । सूतिकां सूयिकां नारीं
रजसा च परिप्लुताम् । श्वकुक्कुटवराहांश्च ग्राम्यान्
संस्पृश्य मानवः । सचेलं सशिरःस्नात्वा तदानीमेव शु-
ध्यति" । व्यङ्गः पाण्यादिविकलः । व्यङ्गोन्मत्तयोः
सदाचारहीनत्वात् अस्पृश्यतेति प्रायश्चित्तविवेकः । श्रौ-
तस्मार्त्तक्रियानधिकारित्वं सदाचारहीनत्वञ्च मूत्रपुरी-
षाद्यशौचापनयनासमर्थत्वेनेति बोध्यम् । सूयिकां प्रस-
वकारयित्रीम् । पितृद्विट् पोषणौर्द्ध्वदेहिकविमुखः । औ-
पपातिकः उपपातकैः संस्पृष्टः । उपपातकेति प्रकाश-
कारपाठेऽपि सएवार्थः । अपपात्रित इति पाठे तु
राजवधादिदोषेण बान्धवैर्यस्य घटापवर्ज्जनं कृतमिति
कल्पतरुः । व्यक्तं याज्ञवल्क्येनोक्तम् "न ब्रह्मचारिणः
कुर्य्युरुदकं पतिता न च । पाषाण्डमाश्रितास्तेनान व्रात्या
न विकर्मणः । गर्भभर्त्तृद्रुहश्चैव सुरापाश्चैव योषितः" ।
पाषण्डं त्रयीबाह्यधर्मम् । स्तेनाः सततं चौर्य्यवृत्तयः ।
व्रात्याःषोड़शवर्षपर्य्यन्तमप्राप्तोपनयनाः, विकर्मणः आ-
लस्येनाश्रद्दधानतया स्वधर्म्माननुष्ठायिनः व्यङ्गत्वा-
दिना स्वधर्म्मानुष्ठानासमर्थाश्च बोध्या इति "कश्चित्
क्षिपति सत्पुत्रोदौहित्रोवा सहोदरः । गृहीत्वास्थीनि
तद्भस्म नीत्वा तोये विनिःक्षिपेत्" इत्यादिपुराणे क्रम-
दर्शनादत्रापि दौहित्राभावे सोदरः पूर्व्वोक्तशङ्खवचनेऽ-
प्येवं क्रमोबोध्यः । अत्र ज्येष्ठः कनिष्ठश्चाविशेषात् । "नानु-
जस्य तथाग्रज" इति छन्दोगपरिशिष्टं कनिष्ठभ्रातृसद्भाव-
विषयं तयोरभावे तथाविधौ वैमात्रेयौ । "भ्रातुर्भ्राता
स्वयं चक्रे तद्भार्य्या चेन्न विद्यते । तस्य भ्रातृसुतश्चक्रे
यस्य नास्ति सहोदरः" इति ब्रह्मपुराणाद्वैमात्रेय-
स्यापि एकजातत्वेन भ्रातृत्वात् । "देशान्तरस्थक्लीवैकवृष-
णानसहोदरान्" इत्यादिछन्दोगपरिष्टेन परिवेदने वैमात्रे-
यस्य भ्रातृत्वप्रसक्तावसहोदरानित्यनेन प्रतिप्रसवाच्च ।
पितृव्यपुत्रादौ भ्रातृपदप्रयोगो गौणः । गुणश्च बीजि-
पुरुषापेक्षया समानसंख्यजनकजन्यत्वमिति । धनिपित्रादि
पिण्डद्वयदातुः सोदरपुत्राद् धनिपित्रादिपिण्डत्रयदा
तृत्वाद्वैमात्रेयस्य धनाधिकारित्वेन बलवत्त्वाच्च । ततश्च
सहोदरइति पूर्व्वार्द्धानुरोधात् वैमात्रेयपरमपि अन्यथा
सहोदराभावे वैमात्रेयसत्त्वे वैमात्रेयपुत्रधिकारापत्तेः ।
तेन वैमात्रेयाभावे सोदरवैमात्रेयभ्रातृक्रमवत् सोदर-
पुत्रस्तदभावे वैमात्रेयपुत्रः । तन्मातृभोग्यपिण्डदातृतया
प्रथमाधिकारित्वेन बलवत्त्वात् तस्यातिदिष्टपुत्रत्वाच्च । तद-
भावे पिता । "पुत्रोभ्राता पिता वापि मातुलोगुरुरेवच ।
एते पिण्डप्रदाज्ञेयाः सगोत्राश्चैव बान्धवाः" इति प्रचे-
तोवचनात् । "न पुत्रस्य पिता दद्यात्" इति छन्दोग-